

Література

1. Черкес М.Є. Правовий менталітет як складова правосвідомості і особливості становлення та розвитку в Україні. *Право та інновації*. 2018. № 3(23). С. 92-97.
2. Шульга А.М. Правовий менталітет як складова правосвідомості та об'єкт пізнання. *Форум права*. 2018. № 4. С. 141-148. URL: <https://forumprava.pp.ua/files/141-148-2018-4-Shulha-14-.pdf>
3. Волошенюк О.В. Правовий менталітет як складова суспільної правосвідомості. *Форум права*. 2015. № 1. С. 42-47. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/614/pravoviy_mentalitet_yak_skladova_suspil_noyi_pravosvidomosti.pdf?sequence=2&isAllowed=y
4. Скуріхін С.М. Правовий менталітет: структура та види. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 61-64. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/14.pdf
5. Кобко-Одарій В.С. Функції правового менталітету. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 черв. 2022 р.). Одеса, 2022. Т. 1. С. 93.

УДК 340.342.7(043.2)

Олещенко А.Є., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир, Україна
Олещенко В.Ю., к.держ.упр.,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ НА ІНФОРМАЦІЙНУ БЕЗПЕКУ

Відповідно до Основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні, інформаційна безпека розуміється як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства й держави, за якого запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, котра використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [2, стаття 12]. І якщо десять років тому питання інформаційної безпеки мало здебільшого потребу у теоретичному дослідженні, то сьогодні, у часи активного розвитку інформаційного суспільства і інформаційного простору, це питання постає у потребі практичної реалізації.

Так, інформаційна безпека має декілька важливих складових. Одним з них є її належне правове забезпечення. Технології, програми, концепції розвитку, стратегії та політики повинні мати правовий базис.

Правовим забезпеченням права людини на інформаційну безпеку є виокремлення у Конституції України інформаційних прав, а саме: таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31); захист особистого та сімейного життя шляхом недопущення збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім окреслених у законі випадків, право спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної й моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації (ст. 32); право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб (наприклад, через соціальні мережі та інтернет) на свій вибір (ст. 34) [1].

Також, свого юридичного закріплення інформаційні права мають у положеннях норм Закону України «Про інформацію», а саме: ст. 5 гарантує кожному право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів; ст. 7 передбачає, що держава гарантує всім учасникам інформаційних відносин рівні права й можливості доступу до інформації. Ніхто не може обмежувати права особи у виборі форм і джерел одержання інформації, за винятком випадків, передбачених законом [3].

Окремим питанням стоїть створення таких умов, при яких реалізація цих інформаційних прав не матиме ризиковий характер. Насамперед, мова йде про захист персональних даних, що знаходяться у державних реєстрах, особисті цифрові дані тощо. Тобто, мова йде саме про гарантії прав людини на інформаційну безпеку, а також, враховуючи розвиток інформаційних технологій та інформаційного простору, гарантії прав людини на кібербезпеку.

Правовим підґрунтям забезпечення права на кібербезпеку, що є невід'ємною складовою інформаційної безпеки сучасності є ратифікована Україною Конвенція Ради Європи «Про кіберзлочинність» у 2001 році, що стала стартом для затвердження Стратегії кібербезпеки України 2016 року і прийняття Закону України «про основні засади гарантування кібербезпеки України». Але, як було зауважено серед дослідників даної тематики, проблема цих нормативних актів полягає в тому, що вони носять формальний характер і встановлюють лише загальні положення без

практичного наповнення. Так, ст. 2 Закону України «Про основні засади гарантування кібербезпеки України» до принципів застосування законодавства у сфері кібербезпеки та прийняття суб'єктами владних повноважень рішень на виконання норм цього Закону відносить гарантування захисту прав користувачів комунікаційних систем та/ або споживачів послуг електронних комунікацій, та/ або послуг із захисту інформації, кіберзахисту, зокрема прав щодо невтручання у приватне життя й захисту персональних даних. Тобто, законодавчо не розроблено і не визначено реальні та практичні механізми забезпечення права людини на кібербезпеку [4].

Отже, підсумовуючи вищезазначене, варто сказати, що право на інформаційну безпеку є відносно новим серед прав людини. Хоча існування інформаційних прав можна віднести ще до часів XVIII століття, в деяких країнах раніше. Але свого «юридичного зізрівання» вони досягли лише у період активного розвитку інформаційного суспільства. Передумовою цьому стало частіше порушення прав людини через витоки інформації особистого характеру або збирання інформації зі злим умислом, розширення масштабів, форм та сили впливу інформаційних війн. Тому, якщо десять років тому юридичного закріплення теоретичної частини такого явища як інформаційна безпека і кібербезпека (пізніше) було достатньо, то сьогодні постає вкрай важливим розроблення дієвих механізмів забезпечення та захисту прав людини на інформаційну безпеку, серед яких є чітке визначення поняття права на інформаційну безпеку, критерії його класифікації, розподіл державно-владних повноважень щодо забезпечення цих прав, законодавче закріплення та визначення санкцій за порушення даного права, механізми захисту тощо.

Варто також зазначити, що правове обґрунтування права на інформаційну безпеку (кібербезпеку) надасть змогу фахівцям різних галузей знань, пов'язаних з інформаційними технологіями, захистом інформації тощо, спрямувати свої роботи, напрацювання в цих сферах відповідно до норм чинного законодавства, визначаючи відповідні питання першочерговими і надважливими.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 15.05.2020).
2. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 09.01.2007 № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16?find=1&text=інформаційна+безпека> (дата звернення: 12.05.2020).
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

4. Про основні засади гарантування кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

УДК 346.85.(043.2)

Олещенко В.Ю., к.держ.упр.,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

МІСЦЕ КУЛЬТУРНИХ ПРАВ В ЕВОЛЮЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Передумовою формування інституту прав людини, який визначається найважливішим інститутом права сьогодні, є прагнення людства протягом всієї історії його існування захисту таких невід'ємних складових людського життя, як недоторканість особи, свобода і рівність людей, орієнтуючись на гідність людини як на базовий принцип до побудови вищезазначених аспектів. Вирішення кола цих питань пройшло тривалий історико-політичний процес – від філософських роздумів, трактувань і уявлень до міжнародної правової системи.

Перші зародки ідеї прав людини можна спостерігати у законі Habeas Corpus Act (Англія, 1676 р.), де вперше було визначено розпорядження про доставляння заарештованого до суду для з'ясування законності його арешту. Цей законодавчий акт поклав початок застосуванню принципу недоторканності особи та міркувань щодо поняття рівності, свободи та людської гідності людини перед державою (або монархами). Поступово ідея суверенності людини, незалежність людини не від кого окрім себе, отримує свій подальший розвиток у поглядах відомих філософів (Дж. Локк, Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо) та у розвитку концепції захисної функції держави. Ці ідеї та концепції отримали своє подальше закріплення у Біллі про права (1690-1691 рр), американській Декларації незалежності (1776 р.), французькій Декларації прав людини і громадянина (1779 р.).

Цікавим є дослідження Т. Маршала щодо еволюції прав людини. З огляду на його дослідження, громадянські права отримали своє визнання у вісімнадцятому столітті, сформувавши розуміння рівності усіх членів суспільства перед законом. Досягненням дев'ятнадцятого століття було утвердження та розширення суб'єктів політичних прав – залучення більшого кола різних верств населення до політичних процесів. Соціальні права отримали своєї уваги у двадцятому столітті, надавши усім членам суспільства право на задовільні умови життя. Хоча, варто зазначити, що існують дослідження, які засвідчують визнання соціальних і економічних прав раніше за громадянські (доказом є заснування у 1919 р. Міжнародної організації праці) [3].